

У.К.Кыякбаева¹, А.И.Булиекбаева², Р.Е.Каримова³

^{1,2,3}Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ДАРАЛАНДЫРУ МЕН ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУ

Аңдатпа

Қазіргі қазақстандық қоғамның саяси, әлеуметтік және экономикалық салаларындағы өзгерістер отбасы және мектепке дейінгі ұйымдар жағдайында мектепке дейінгі баланың әлеуметтенуіне назар аударуды күшейтуді талап етеді.

Педагогикалық процесстің тұтастығы мектеп жасына дейінгі баланың әлеуметтенуі мен даралануы, баланың табиғатын сақтау және оның мәдениетінің дамуы, әлеуметтік-мәдени тәжірибеге енгізу процесінде жеке мәдени тәжірибені байыту, даму және білім беру бірлігі процестерінің тұтастығы ретінде түсініледі.

Қазіргі педагогикалық процесс әрбір балаға жеке қажеттіліктерді жүзеге асыруға және сонымен бірге балалар қауымдастығымен өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретін жағдайлар жүйесі ретінде жобаланады. Балалар қызметін ұйымдастыру балалар бірлестігін құруға бастамашылық жасайды, онда әрбір бала ұнаған іс-әрекетті орындайды және сонымен бірге басқа балалармен ынтымақтасады. Мұндай білім беру кеңістігінде мектепке дейінгі жастағы жетекші әлеуметтендіру және дараландыру процестері бір-бірін үйлесімді толықтырады.

Түйін сөздер: мектепке дейінгі білім беру, мектепке дейінгі ұйымдар, әлеуметтендіру, дараландыру, педагогикалық процесс.

Кыякбаева У.К.¹, Булиекбаева А.И.², Каримова Р.Е.³

¹²³ Kazakh National Pedagogical University named after Abai,
Almaty, Kazakhstan

INDIVIDUALIZATION AND SOCIALIZATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Abstract

Changes in the political, social and economic spheres of modern Kazakhstan society dictate the need to increase attention to the socialization of preschool children in the family and preschool organizations.

The integrity of the pedagogical process is understood as the integrity of the processes of socialization and individualization of the preschool child, preservation of the child's nature and its development in culture, enrichment of individual cultural experience in the process of inclusion in the socio-cultural experience, unity of development and education.

The modern pedagogical process is designed as a system of conditions that allow each child to realize individual needs and at the same time interact with the children's community. The organization of children's activities initiates the creation of children's associations in which each child performs a favorite function and simultaneously cooperates with other children. In such an educational space, the processes of socialization and individualization leading to preschool age harmoniously complement each other

Keyword: preschool education, preschooler, preschool organizations, socialization, individualization, pedagogical process.

¹²³Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
г. Алматы, Казахстан

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛИЗАЦИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация

Изменения в политической, социальной и экономической сферах современного казахстанского общества диктуют необходимость усиления внимания к социализации дошкольников в семье и дошкольных организациях.

Целостность педагогического процесса понимается как целостность процессов социализации и индивидуализации дошкольника, сохранение природы ребенка и его развитие в культуре, обогащение индивидуального культурного опыта в процессе включения в социокультурный опыт, единство развития и воспитания.

Современный педагогический процесс проектируется как система условий, позволяющих каждому ребенку реализовать индивидуальные потребности и в то же время взаимодействовать с детским сообществом. Организация детской деятельности инициирует создание детских объединений, в которых каждый ребенок выполняет свою любимую функцию и одновременно сотрудничает с другими детьми. В таком образовательном пространстве процессы социализации и индивидуализации, ведущие к дошкольному возрасту, гармонично дополняют друг друга.

Ключевые слова: дошкольное образование, дошкольник, дошкольные организации, социализация, индивидуализация, педагогический процесс.

Кіріспе. Педагогика ғылымында педагогикалық процестің мәнін түсінуде бірнеше көзқарастар бар. Педагогикалық процесстің негізгі сипаттамалары: тұтастық; мақсаттылық; қатысушылар арасында байланыс; жүйелілік және процессуалдық [1, 67 б.].

Педагогикалық процестің тұтастығы – мектеп жасына дейінгі баланы әлеуметтендіру мен дараландыру процестерінің тұтастығы, бала табиғатын сақтау және оның мәдениетінің дамуы, әлеуметтік-мәдени тәжірибе, даму мен білім берудің бірлігі жағдайында жеке мәдени тәжірибені байыту [2, 144 б.].

Зерттеудің әдіснамасы. теориялық зерттеу, педагогикалық озат тәжірибені зерттеу, бақылау.

Зерттеудің нәтижелері. Балабақшадағы педагогикалық процестің мақсатты бағыттылығы баланың табиғи сипатын, оның бірегейлігін, жеке басын анықтауымен байланысты. Педагогикалық процесс бала тұлғасын дамытуға, оның жеке әлемін, қабілеттерін және бейімділігін айқындауға, қарым-қатынас тәжірибесін жинақтауға және адамдар мен мәдениет әлемімен өзара әрекеттесуге бағытталған педагогикалық шарттар жиынтығы немесе кешені болып табылады [3, 51 б.].

Педагогикалық процесс мақсаттары:

- педагогикалық процесс мақсаттарын әр автор әртүрлі түсіндіреді: іс-әрекеттен қалыптастыруға дейін, басқарудан көмек беруге дейін, әсер етуден қолдауға дейін.

- педагогикалық процестің мақсаттары сіздің педагогикалық позицияңыздың ерекшеліктерімен, балалық шақ философиясының интерпретациясымен, сіздің балаға қатысты құндылықтық қарым-қатынасыңызбен айқындалады;

- педагогикалық процестің мақсаттары әлеуметтік тапсырысқа сай қоғамдық тәртіпті қамтитын нормативтік құжаттармен анықталады;

- педагогикалық процестің мақсаттары тәрбиеленушілердің жеке қасиеттерімен анықталады;

- педагогикалық процестің мақсаттары баланың балабақшада болуын ата-аналар қалай елестетінін ескере отырып анықталады: бала күтіміне, қамқорлығына, қарым-қатынасы және құрдастарымен ойнауы, ерте арнайы білім беруді және мектепке дайындауды қалауы мүмкін [4, 56 б.].

Пікірталас (нәтижелерді талдау). Педагогикалық процестің мақсаттарын айқындау қиындықтары жиі қарама-қайшы баламалы бөліктердің үйлесімді бірлігін табу болып табылады.

Педагогикалық процеске қатысушылар арасындағы байланыстардың сипаты. Педагог пен балалар арасындағы қарым-қатынастың ең көп тараған түрі тікелей немесе жанама, сыртқы немесе ішкі қатынастардың ерекше түрі ретінде өзара әрекеттесу.

Педагогикалық процессте педагог пен балалардың өзара әрекеттесуі келесідей ұйымдастырылуы мүмкін:

- әсер ету процесі;
- әрекетсіздік процесі;
- жәрдем ету процесі.

Өзара әрекеттесу әсері авторитарлық тәсілге тән және педагогтың мінсіздік үлгісіне сәйкес бала тұлғасын қалыптастыруға деген ықыласында көрінеді. Ынтымақтастықтың бұл түрі жиі мектепке дейінгі білім беру тәжірибесінде кездеседі.

Әрекетсіздік либералды немесе формальды типтегі тәрбиешілерге тән. Педагогикалық процесті формалды ұйымдастыру, балалардың өмірлік белсенділігін педагог тек қана өзіне жүктелген функцияларды жүзеге асыратындығымен көреді. Әрекеттесудің әдістері мен формалары жалпыланады, «орта» балаға арналған, педагог балалар проблемаларына енбейді, педагогикалық процесс мәселелерін үстірт түрде шешеді. Ынтымақтастықтың бұл түрі - ең қауіпті және, өкінішке орай, бірқатар себептерге байланысты балабақша тәжірибесінде бар.

Жәрдем ету процесі өзара іс-әрекет ұйымдастыруда тұлғаға бағытталған тәсілдемеге тән және педагогикалық процесс қатысушыларының позицияларын, яғни педагог пен балалардың субъект-субъектілі қарым-қатынастарын барынша қарастырады. Осы өзара әрекеттесу жолымен педагог жеке мүдделерді, қарым-қатынастарды, балалардың дербестігін ескеретін тәсілдер мен формаларды және өзара қатынастар мен ынтымақтастықтың кең ауқымын ұсынады [5, 79 б.].

Жәрдем ету процесі іс жүзінде жүзеге асуда қиын, өйткені педагог өз ісінің міндеттерін анықтап қана қоймай, сондай-ақ баланың өз міндеттерін қалай қабылдайтынын есепке алады.

Қорытынды. Мектепке дейінгі ұйымдардағы педагогикалық процесс- өзара қарым-қатынаста болатын белгілі бір тұтастықты, бірлікті қалыптастыратын элементтердің жиынтығы. Педагогикалық процесске жүйе ретінде келесі сипаттамалар тән:

- педагогикалық процестің барлық компоненттерінің өзара байланысы мен тәуелділігінде көрінетін мінсіздік. Педагогикалық процестің құрамдас бөліктерінің бірінің өзгеруі немесе жоғалуы оның бағытының тұтас сипатын өзгертеді;

- педагогикалық процестің құрылымы келесі негізгі құрамдастарын қамтиды: мақсаттылық, мазмұндық, технологиялық, нәтижелік, ресурстық;

- ашықтық. Балабақшадағы педагогикалық процесс - адами білім берудің үздіксіз жүйесіне ықпалдасқан әлеуметтік-мәдени кеңістіктің ашық жүйесі;

- сипаттамалардың көптігі. Педагогикалық процесті осы жүйені талдауға жүргізілетін позицияларға байланысты түрлі аспектілер тұрғысынан сипаттауға болады [6, 143 б.].

Педагогикалық процестің процесуалдығы уақыт тарапынан ұзақ, яғни, бұл жерде педагогикалық процесс - бір-бірін ауыстыруға мұқтаж түрлі және әртүрлі міндеттердің дәйектілігімен сипатталады.

Педагогтың баланы дамыту мен тәрбиелеу туралы түсінігі, тәжірибе жүзінде оларды жүзеге асыру шарттары мен әдістері нәтижесі педагогикалық процестің бірлігіне айналады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жиенбаева С.Н., Бекмағамбетова Р.К., Сыздықбаева А.Ж., Бөлшекбаева Ә.И. Мектепке дейінгі педагогика. Оқу құралы. - Алматы: «Альманах» баспасы», 2018. – 269 б.
2. Қусаинов А.К., Амирова А.С., Масырова Р.Р. Дошкольное образование в Казахстане (справочно-аналитический обзор). - Алматы, 2011. – 216 с.
3. Айсина Р. Социализация и адаптация детей раннего возраста// Ребенок в детском саду. – 2003. –№ 5. – С.49-53.
4. Ватутина Н.Д. Ребенок поступает в детский сад. – М. : Просвещение, 1993. – 170с.
5. Тонкова-Ямпольская Р.В. Внешняя среда и психическое развитие ребенка. – М. : Педагогика, 2004. – 232с.
6. Леонтьев А.Н., Запороже А.В. Вопросы психологии ребенка дошкольного возраста. – М.: Международной образовательный и психологический колледж, 1995. – 144с.